

Evandeosko kršćanstvo i obitelj

Stanko Jambrek
Biblijski institut, Zagreb
sjambrek@bizg.hr

UDK:265.5:233:249:173:176
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 6, 2009.
Prihvaćeno: 9, 2009.

Sažetak

Evandeoski kršćani u svijetu i u Hrvatskoj nastoje evanđelje i načela Svetoga pisma primijeniti u svakodnevnom življenju, a brak i obitelj su vjerojatno najznačajniji i najvidljiviji pokazatelj uspješnosti te primjene. U prvome su dijelu ovoga rada obrađene osnove biblijskog učenja o braku i obitelji. U drugom je dijelu naznačen stav evandeoskih kršćana o seksualnoj nemoralnosti, posebice o seksualnim odnosima prije braka i izvan braka te stav prema homoseksualnosti. U završnom dijelu rada daju se biblijsko-teološke smjernice za odgoj i jačanje obitelji koje uključuju uspostavu življenja na temeljima Božje riječi, uspostavu biblijskog autoriteta u braku i obitelji te uspostavu obiteljskih prioriteta.

Ključne riječi: evandeoski kršćani, Sveto pismo, evanđelje, obitelj, brak, razvoj braka, seksualne devijacije, autoritet

Uvod

„Čini se da je svijet ispunjen knjigama o braku“, zapisao je Geoffrey W. Bromiley. „Kad bi knjige o braku mogle osigurati dobar brak, nijedan brak u povijesti ne bi bio tako dobar kao oni današnji“ (Bromiley, 1980:ix). Sjevernoamerički evandeoski kršćani, koji imaju najveći duhovni, teološki i kulturni utjecaj na evandeosko kršćanstvo u Hrvatskoj, posvetili su braku i obiteljskom življenju mnoge knjige, članke, propovijedi, radio i TV emisije, seminare i konferencije.¹ Od toga je, čini mi se, tek manji dio utemeljen u Riječi Božjoj, a veliki dio u suvremenoj teologiji, psihologiji, pedagogiji i obiteljskom savjetovanju koje proizlazi iz tih disciplina.

1 Knjige i učenja o braku i obitelji su, uz evangelizacijske i duhovno popularne knjige, najpoznatiji i najprodavaniji svjetski izvozni proizvod evandeoskih kršćana iz SAD-a. U Hrvatskoj je većina knjiga o braku i obitelji s evandeoske perspektive prijevod knjiga objavljenih u SAD-u.

Iako su evanđeoski kršćani u Hrvatskoj povremeno preispitivali svoja polazišta, a usmena teološka predaja, većinom konzervativna, bila je prisutna u zajednicama, pisanih je tragova ostalo vrlo malo. Većinom su to prijevodi stranih autora, posebice američkih bračnih savjetnika.

O braku i obitelji se u evanđeoskim crkvama u Hrvatskoj nije puno pisalo, a o propovijedima nemamo iscrpnih podataka. O obitelji i obiteljskom življenju u Evanđeoskoj pentekostnoj crkvi u Hrvatskoj nekoliko su knjiga i članaka objavili Nakladni zavod Izvori iz Osijeka², Bogoslovni institut iz Zagreba³ i EPC Radosne vijesti iz Splita⁴. Među baptistima djeluje nekoliko izdavačkih kuća i udruga koje se bave izdavaštvom, a od njih su rijetki izdavači koji sustavno izdaju publikacije o obitelji.⁵ U drugim se denominacijama tek rijetko pojavi koja knjiga koja u cijelosti ili djelomice obrađuje obiteljsko življenje.⁶ Pod okriljem mjesnih crkava i denominacija održavale su se povremeno obiteljske konferencije, predbračni

- 2 Izvori, izdavačka kuća Evanđeoske pentekostne crkve, objavili su knjige: *Više nismo sami* Sare Wenger Shenk; *Samo obična žena*, Gien Karssen; *Govorite si istinu* W. Backusa & M. Chapijana; *Obnovljene žene* Eleanor Clitheroe.
- 3 U Bogoslovnom institutu Evanđeoske pentekostne crkve objavljene su sljedeće knjige obiteljskog sadržaja: L. Crabb, *Graditelj braka*; K. Chant, *Kršćanski život*; E. Cole, *Seksualni integritet*; E. Cole, *Zrela muževnost*; S. DeKoven, *Želim biti poput tebe tata*. Bogoslovni institut je u sunakladništvu s izdavačkom kućom Prometej objavio 2007. godine *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva* u kojemu su objavljeni sljedeći članci u kojima se obrađuje obiteljsko življenje i odnosi: R. A. Hurdin, „biblijsko savjetovanje“; S. Jambrek, „bogoštovlje obiteljsko“; S. i Lj. Jambrek, „brak“; R. K. Johnston, „čednost“; D. B. Fletcher, „kontrola rađanja“; M. Moynagh, „obitelj“; E. D. Cook, „pobačaj“; J. H. Court, „pornografija“; D. J. Atkinson, „razvod braka“; J. A. H. Francis, „roditeljstvo“; V. M. Sinton, „samaštvo“; V. Griffiths, „samohrani roditelji“; S. Jambrek, „seksualni odnosi prije i izvan braka“; E. R. Moberly, „seksualna devijacija“.
- 4 EPC Radosne vijesti iz Splita objavila je knjigu Nickyja i Silae Lee *Brak i uz nju priručnik Bračni tečaj*.
- 5 Među njima su: udruga Duhovna stvarnost iz Zagreba, udruga Riječi iskrene iz Puščina, Obiteljski život - ogranak udruge Fokus iz Zagreba, Stepres iz Zagreba, Logos iz Daruvara te Teološka biblijska akademija iz Krapine. Ovdje spominjemo samo one izdavače koji su objavili djela s područja obiteljskog življenja. U Obiteljskom životu, ogranku baptističke udruge Fokus, objavljeno je nekoliko knjiga, brošura i priručnika u kojima se obrađuju obiteljski život i odnosi, prvenstveno sa sjevernoameričke kulturne perspektive. To su: *Kako razumjeti, Kako izgrađivati dijete, Komunikacija, Stres u braku, Sukobi, Tajne uspješnog braka, Timski rad, Zavjeti*. Udruga je nekoliko godina objavljivala časopis *Obiteljski život*, koji 2009. prestaje s tiskanim izdanjem te se objavljuje samo na internetu. Na TBA je izdana knjiga *Vrsna žena*. Stepres je objavio tri priručnika Rossa Campbella: *Kako zaista poznavati svoje dijete, Kako zaista voljeti svoje dijete i Kako zaista voljeti svojeg tinejdžera* te knjigu Williama L. Colemana *Što djeca trebaju znati kad se roditelji rastaju*.
- 6 Kristova crkva iz Zaprešića objavila je 2009. drugo hrvatsko izdanje knjige *Sklad u obitelji* Carla Brecheena i Paula Faulknera, a Kršćanski centar Riječ Života iz Zagreba kratki priručnik *Priprema za bračni savez* Grega Browna.

tečajevi, bračni i obiteljski seminari. Za sustavno organiziranje susreta bračnih parova i konferencija o obitelji utemeljen je Obiteljski život, kao ogranak baptističke udruge Fokus.⁷

Evandeosko kršćanstvo u Hrvatskoj još uvijek je pod velikim utjecajem svjetskoga konzervativnog evandeoskog kršćanstva, iako je proces usvajanja protestantskih liberalno-teoloških i svjetovnih stavova, vrijednosti i vjerovanja sve vidljiviji. Većina evandeoskih kršćana u Hrvatskoj smatra da je Biblija nepogrešiva Riječ Božja koja pruža pouzdane i primjenjive zapovijedi, upute i smjernice za osobna, duhovna i društvena pitanja.

Letimičan pregled djela nekih istaknutih kršćanskih pisaca brzo otkriva da većina definira ili utvrđuje teologiju obitelji iz drugih disciplina i usmjerenja a ne iz Biblije. Naravno, to automatski ne obezvređuje ono što nude. Važno je, međutim, razabrati raste li ono što oni nude iz, i je li u skladu sa Svetim pismom ili je proizvod pokršćanjenih zaključaka izvedenih iz vlastitih razumijevanja svjetovnih disciplina. Puno toga što je popularno poznato kao "kršćansko" ili "biblijsko" nije izraslo iz iscrpne egzegeze i proučavanja Svetoga pisma. Biblijsko razumijevanje obitelji i odnosa u obitelji radikalno mijenja svjetovno razumijevanje obiteljskih odnosa. Evandeoski kršćani u Hrvatskoj, iako se pozivaju na reformacijsko načelo „samo Sveto pismo“, premalo pažnje pridaju biblijskim načelima u odgoju i pripremanju za brak, bračnom i obiteljskom življenju, odgoju djece i brizi za starije osobe. Načela Svetog pisma za življenje i djelovanje obitelji u kraljevstvu Božjem trebala bi biti više proučavana i primjenjivana u obiteljskom ozračju. Iako Biblija daje snažan naglasak u učenju o važnosti bračnoga jedinstva, to ne znači da je ono važnije od odnosa u kraljevstvu Božjem (1 Kor 7; Ef 5,22-33)⁸. Jednako tako, rodni obiteljski odnosi, kao što su očinstvo, majčinstvo, sestrinstvo i bratstvo, ne zamjenjuju očinstvo, majčinstvo, sestrinstvo i bratstvo u Isusu Kristu (Deinhardt, Hirst, 88).

Radikalna je razlika između svjetovnog i biblijskog gledišta na obitelj. Isus je to jasno izrekao još prije dvije tisuće godina. Na tu radikalnu razliku koja postoji između svjetovnog i njegovog stajališta o obitelji upućuje njegovo pitanje i odgovor na njega: "Tko je majka moja, tko li braća moja?" I pruži ruku prema učenicima: "Evo, reče, majke moje i braće moje! Doista, tko god vrši volju Oca mojega, koji je na nebesima, taj mi je brat i sestra i majka" (Mt 12,48-50). Isus postavlja vršenje Božje volje za temelj, središnjicu i krov svih odnosa u braku i obitelji. Riječ po kojoj je stvorio i održava svemir, Isus je dao svojim učenicima da je navi-

7 Seminari o braku i roditeljstvu su pretežno predavanja koja se održavaju jednu večer ili poslijepodne, te su vrlo lako prilagodljivi različitim uvjetima (veličini grupe, lokaciji, i sl.). Razrađuju se teme koje su odabrane, te se slušaocima daju materijali za daljnji rad u grupama ili samostalno.

8 Citati u ovom članku su iz: Rebić, Adalbert, Jerko Fučak i Bonaventura Duda (ur.), *Jeruzalemska Biblija: Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1994.

ještaju i po njoj žive. Ta Riječ, Božja riječ, ima stvaralačku moć, a primijenjena u življenju muža i žene te obitelji ostvaruje, mijenja, oblikuje i nadopunjava karakter svakog pojedinca prema karakteru Isusa Krista. Čitav niz problema u braku i obitelji proizlazi iz ustaljenoga i vjerno njegovanoga prijateljstva prema vrijednostima i stavovima svijeta. Božja riječ pak jasno daje na znanje svakom čovjeku, što uključuje i muža i ženu i djecu "da je prijateljstvo sa svijetom neprijateljstvo prema Bogu? Tko god dakle hoće da bude prijatelj svijeta, promeće se u neprijatelja Božjega" (Jak 4,4). Zatim Riječ nudi izlaz iz svake ljudske krize, posebice to vrijedi za mnogostruke krize različitih razina i intenziteta u braku i obitelji. "Podložite se dakle Bogu! Oduprite se đavlu i pobjeći će od vas! Približite se Bogu i on će se približiti vama! Očistite ruke, grešnici! Očistite srca, dvoličnjaci!" (Jak 4,7-8). I dok mnogi u braku traže da im se supruga ili suprug podloži, Bog ih upućuje da se podlože njemu. I dok se u braku supružnici odupiru jedno drugome, Biblija kaže da se zajednički odupru đavlu i da će pobjeći od njih. Riječ Božja je vrlo jasna kad poziva svakog vjernika i nevjernika da se približe Bogu i obećava da će se zatim on približiti njima. Što se više osobe u braku i obitelji približavaju Bogu to su bliži jedni drugima i zajednički je život plodonosniji, veseliji, jer Bog daje da se u srcu svake osobe rađa plod Duha Svetoga: "ljubav, radost, mir, strpljivost, blagost, dobrotu, vjernost, krotkost, umjerenost" (Gal 5,22). Koje li ironije, baš nedostatak ovih stvarnosti je najčešće uzrok razvoda brakova i raspada obitelji. Bog za svaki ljudski problem nudi svoje stvaralačko rješenje. Psalmist to snažno ističe: "Tvoja riječ nozi je mojoj svjetiljka i svjetlo mojoj stazi" (Ps 119,105).

Svojim je učenjem Isus pokazao da je zajednica po vjeri ispred rodbinske zajednice. Isus nije odbacio svoju zemaljsku obitelj, već je pokazao da su pravi članovi nove obitelji svi oni koji su ujedinjeni u poslušnosti i vršenju volje njegova Oca na nebu. To su oni s kojima je jeo, hodao i dijelio svoj život. Stoga je Božja obitelj naša istinska obitelj, jer nas je Bog posvojio (Mt 23,9).

Evanđeosko gledište na brak i obitelj

Kristovo djelo na križu omogućilo je ostvarivanje pobožne i Bogu podložne obitelji koja u sili Duha Svetoga može živjeti po Riječi Božjoj. No, kao što je u biblijsko vrijeme obitelj bila bojno polje duha, tako je i obiteljsko življenje tijekom kršćanske povijesti bilo vrlo dinamično i uvelike je odražavalo duhovno stanje kršćanskih zajednica u različitim razdobljima. Kad god bi se izraelska zajednica udaljila od Boga, brakovi s tuđinkama postali bi obilježje izraelskog društva, a utjecaji tuđih bogova nisu se mogli izbjeći (npr. 1 Kr 16,31). Jednako je bilo i s crkvom. Kad god se crkva udaljila od Boga i njegove Riječi, članovi crkve primjenjivali su svjetovna načela u svemu življenju, pa i za brak i obiteljske odnose. Povijest bilježi redovite cikluse pokajanja jednog naraštaja i odmetništva drugog.

Umjesto da privuče svijet u jedinstvenu obitelj, Božja je obitelj često raspršena u svijet. Duhovni su vođe tijekom povijesti, a i danas, često poput Elija (1 Sam 2,22-36), Samuela (1 Sam 8,3,5) i Davida (npr. 2 Sam 13,1-39), služe Bogu i gledaju svoju djecu kako se odmeću od Boga. Preobrazba obiteljskog življenja u stalnom je mijenjanju, a njezina kvaliteta ovisi o intenzitetu približavanja svijetu ili Bogu.

Evandeosko je kršćanstvo ukorijenjeno prvenstveno u evanđelju, Riječi Božjoj, stoga ćemo se u ovom radu usredotočiti prvenstveno na Sveto pismo, a tek potom na pojedina djela i dokumente crkve.

Prema *Leksikonu evandeoskoga kršćanstva* brak je institucija „koju je Bog uspostavio prije ulaska grijeha u svijet (Post 1,26-31), doživotno predanje između muškarca i žene (Mk 10,5-9; Mt 19,4-9) koje uključuje uzajamna seksualna prava (1 Kor 7,3-7). Brak je osnovna i najutjecajnija društvena jedinica, koja prema biblijskim standardima podrazumijeva bezuvjetni, doživotni odnos predanja između muškarca i žene. Prioritet ispred ovoga odnosa ima samo odnos s Bogom.

Brak je ustanovio Bog. Biblija izvješćuje: “Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih” (Post 1,27). “I reče Jahve, Bog: ‘Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on’” (Post 2,18). Prva je žena bila “pomoć” muškarcu, od njega je bila uzeta, kost od njegove kosti, meso od njegova mesa, njegova savršena nadopuna (Post 2,23). Muž i žena u braku međusobno dijele blagoslove, povlastice i odgovornosti.

Brak je između muškarca i žene. Biblijski brak je između biološkog muškarca i biološke žene. Na početku je Bog stvorio “muško i žensko” (Post 1,27) i zapovjedio im: “Plodite se i množite” (r. 28). Prirodna je reprodukcija moguća samo kroz sjedinjenje muškarca i žene. Prema Svetom pismu, Bog “napravi čovjeka od praha zemaljskog” (Post 2,7), te “od rebra što ga je uzeo čovjeku napravi Jahve, Bog ženu” (r. 22). “Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo” (r. 24). Bračni odnos ima prioritet ispred svih ostalih međuljudskih odnosa, čak i odnosa s roditeljima. Samo se u ovom odnosu spominje što znači postati jedno i podrazumijeva mjesto zajedništva (Post 2,24; Ef 5,28; Post 2,18-23). Brak treba biti najprisnije zajedništvo i jedinstvo sa svrhom proslavljanja Boga. *Čikaška izjava o primjeni Biblije (Chicago Statement on Biblical Application)*⁹

9 *Čikaška izjava o primjeni Biblije (Chicago Statement on Biblical Application)* je treći i završni dokument sa trećeg sastanka na vrhu svjetskog evandeoskog kršćanstva koji je organizirao International Council on Biblical Inerrancy (Međunarodno vijeće za nepogrešivost Biblije). S prvoga sastanka (26-28. listopada 1978.) objavljena je *Čikaška izjava o nepogrešivosti Biblije (Chicago Statement on Biblical Inerrancy)*. S drugoga sastanka (10-13. studenog 1982.) objavljen je dokument *Čikaška izjava o biblijskoj hermeneutici (Chicago Statement on Biblical Hermeneutics)*. Na posljednjem sastanku (10-13. prosinca 1986.) usvojena je *Čikaška izjava o primjeni Biblije (Chicago Statement on Biblical Application)*. Izjave su prihvatili i potpisali vodeći evandeoski teolozi sa svih kontinenata.

u članku VI. o braku i obitelji potvrđuje „da je svrha braka proslavljanje Boga i širenje njegovog Kraljevstva na zemlji u instituciji koja se brine za čistoću, prijateljstvo, rađanje i kršćansko odgajanje djece“ (CSBA, VI).

Kao poseban odnos koji je Bog osmislio, biblijski brak podrazumijeva sveto jedinstvo po Božjem zakonu. Prihvatanje učenja Svetoga pisma o jedinstvu po Božjem zakonu, milijuni evandeoskih kršćana širom svijeta u *Čikaškoj izjavi o primjeni Biblije* potvrdili su „da s obzirom na činjenicu da je brak sveti savez pred Bogom koji ujedinjuje muškarca i ženu kao jedno tijelo, crkva i država trebaju zahtijevati vjernost Božjoj namjeri da brak bude trajna veza“ (CSBA, VI). Isus je rekao da ništa ne smije prekinuti tu vezu i jedinstvo muškarca i žene. Brak mora biti častan za sve. To podrazumijeva obostranu vjernost: „Ženidba neka bude u časti među svima, a bračna postelja neokaljana, jer će bludnicima i preljubnicima suditi Bog“ (Heb 13,4).

Brak uključuje savez pred Bogom. Brak je savez, čvrsto obvezujući dogovor učinjen pred Bogom i ljudima. To je zajednica uspostavljena savezom zajedničkih obećanja. Ovo se predanje podrazumijeva od samoga početka u konceptu ostavljanja roditelja i prijanjanja vlastitoj ženi. Bračni je savez najizričitije izložio prorok Malahija: „I vi pitate: Zašto? Zato što je Jahve bio svjedok između tebe i žene mladosti tvoje kojoj si nevjeran premda ti drugarica bijaše i žena tvoga saveza“ (Mal 2,14). Ezekiel primjenjuje ideju braka na odnos između Boga i Izraela. „Prođoh kraj tebe i u te se zagledah: i gle, dob tvoja - dob je ljubavi! Raširih na te skute svoje i pokrih ti golotinju. Prisegoh ti i sklopih *Savez s tobom* - riječ je Jahve Gospoda - i ti moja postade“ (Ez 16,8). Iz ovoga što je rečeno vidimo da je muž „prisegnuo“ ženi i ušao u savez s namjerom da nikada ne bude prekinut. Ljubav koja se podrazumijeva je odana ljubav, ona koja drži savez, ona ljubav koju nam Bog pokazuje i kada je nismo dostojni.

Izreke također govore o braku kao „savezu“ ili uzajamnom predanju. One osuđuju preljubicu „koja ostavlja prijatelja svoje mladosti i zaboravlja zavjet svoga Boga“ (Izr 2,17).

Iz ovih je odlomaka jasno da brak nije običan savez, već savez kojemu je Bog svjedok. Bog je taj koji je ustanovio brak i svjedok je međusobnim obećanjima. Ona su, doslovno, učinjena „pred Bogom“. Isus je rekao da je Bog taj koji spaja dvoje zajedno u brak, dodajući: „Dakle, što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!“ (Mt 19,6).

Brak je Bogom određena institucija za sve ljude, ne samo za kršćane. Poslanica Hebrejima izjavljuje da brak treba biti „u časti među svima“ (Heb 13,4). Bog je odredio brak jednako za nekršćane kao i za kršćane. On je svjedok svakog vjenčanja, koje je svet događaj, bilo da bračni par to shvaća ili ne. Biblijska osuda preljuba i izvanbračnih odnosa obuhvaća svaku vrstu braka. Nezaobilazno je spomenuti da homoseksualnost (Lev 18,22; 20,13; Rim 1,26-27) i incest (1 Kor 5,1-5) krše namijenjenu svrhu seksa.

Brak uključuje seksualni odnos. Iz Svetoga je pisma jasno da brak uključuje seksualni odnos. Nazvan je zajednicom “jednog tijela”. Bog je zapovjedio da “muško i žensko”, koje je stvorio, rađaju djecu (Post 1,28). To je moguće samo kroz seksualno sjedinjenje biološkog muškarca i žene. Nakon što ih je Bog stvorio i istjerao iz Edena, to se i dogodilo: “Čovjek pozna svoju ženu Evu, ona začne i rodi sina Kajina” (Post 4,1). Govoreći o seksualnom odnosu u braku, apostol Pavao jasno ističe: “Ipak, zbog bludnosti, neka svaki ima svoju ženu i svaka neka ima svoga muža. Muž neka vrši dužnost prema ženi, a tako i žena prema mužu. Žena nije gospodar svoga tijela, nego muž, a tako ni muž nije gospodar svoga tijela, nego žena” (1 Kor 7,2-4).

Seks je posvećen od Boga samo unutar braka (1 Kor 7,2), a blud i preljub Bog osuđuje (Heb 13,4). Brak je druženje (Mal 2,14), zajednica koja je mnogo više od seksualnog odnosa. To je jednako društvena i duhovna kao i seksualna zajednica. Nadalje, svrha seksualnog odnosa viša je od samog rađanja djece. Seksualni odnos u braku ima trostruku svrhu: rađanje (Post 1,28), ujedinjenje (Post 2,24), te užitak i izražavanje ljubavi unutar bračnog jedinstva (Izr 5,18-19; 1 Kor 7,2-5).

Brak je doživotna, monogamna zajednica. Brak je trajna veza za jednu ženu i jednoga muža. Bog je Adamu dao samo jednu ženu; to je Božja zamisao i ideal za brak. Pavao piše da “svaki ima vlastitu ženu i svaka vlastitog muža” (1 Kor 7,2). O braku jednog muškarca s jednom ženom (monogamija) ne govori se i ne uči samo u Novom zavjetu, ta je praksa prisutna od samog početka, kad je Bog stvorio jednog čovjeka (Adama) i dao mu jednu ženu (Evu) (Mt 19,5-6; Izl 20,14-17; Mt 5,28).¹⁰

Biblija je vrlo jasna o trajanju braka: to je doživotno predanje. Osmišljeno je da traje određeno vrijeme, ne zauvijek. Doživotna narav braka provlači se u konceptu postojanosti u braku o kojemu je Isus rekao: “Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!” (Mt 19,6). I Pavao je to ustvrdio: “Doista, udana je žena vezana zakonom dok joj muž živi; umre li joj muž, riješena je zakona o mužu” (Rim 7,2). Ovi koncepti podvlače isticanu izreku u bračnoj ceremoniji: “Dok nas smrt ne rastavi.”

Biblija izriče činjenicu da je brak samo zemaljska institucija. Iako je brak doživotan savez pred Bogom, ne proteže se u vječnost: “Ta u uskrsnuću niti se žene niti udavaju, nego su kao anđeli na nebu” (Mt 22,30). Iako ćemo nedvojbeno moći

10 U Starom se zavjetu često spominje mnogoženstvo (poligamija), tj. brak jednog čovjeka s više žena. Mnogoženstvo Stari zavjet izravno povezuje uz posljedice ili plod ljudskoga grijeha, među kojima su najčešće želja za brojnijom djecom, osobito sinovima (Post 16,1-16; 30,1-24) i želja za pokazivanjem moći i bogatstva (Suci 8,30; 2 Sam 3,2-5; 5,13; 1 Kr 11,1-8). Prvi slučaj mnogoženstva zabilježen je u Kainovoj lozi (Post 4,19), ali se monogamija i dalje prikazuje kao ideal (Ps 128,3; Izr 5,18; 31,10-29; Prop 9,9). Isus je potvrdio da je Božji ideal u početku bila monogamija (Mt 19,8).

prepoznati svoje ljubljene u nebu, u nebu neće biti braka. Nadalje, činjenica da se udovice mogu ponovno udavati (1 Kor 7,8-9) daje naznaku da je njihovo predanje bilo samo do smrti njihovih supružnika. Pavao smatra da je bolje ako se mlađe udovice ponovno udaju (1 Tim 5,10-14), ali "samo u Gospodinu" (1 Kor 7,39).

Razvod braka. Iako je to teško prihvatiti, kršćani se ponekad suočavaju s prekidom braka. Razlog tomu je što se ljudi ne pridržavaju Božjih standarda za brak, koji im jamče sigurnost i bračnu sreću. Biblija ističe da Bog mrzi razvod: „Zato što je Jahve bio svjedok između tebe i žene mladosti tvoje kojoj si nevjeran premda ti drugarica bijaše i žena tvoga saveza. Nije li On načinio jedno jedino biće dahom životnim obdareno? A što to jedino biće traži? Božanski naraštaj! Poštuj dakle život svoj i ne budi nevjeran ženi svoje mladosti. Jer ja mrzim otpuštanje žena - govori Jahve, Bog Izraelov - i onog koji nevjerom haljine svoje kalja - govori Jahve nad Vojskama! Poštujte dakle život svoj, ne budite nevjerni“ (Mal 2,14-16). Isus je rekao o braku: „Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja“ (Mt 19,6). Sveto pismo umjesto razvoda nudi niz drugih rješenja za one vjernike koji svoj život temelje na njemu. Rješenje za sretno življenje nije razvod braka, već podređivanje i muža i žene Isusu Kristu i jedan drugome. Takav je odnos opisan u Poslanici Efežanima 5,21-31.

Mojsijev je zakon dopuštao otpuštanje žena, no muž joj je morao dati otpusno pismo (Pnz 24,1), da se ne bi dogodilo da je otpušta iz neopravdanih razloga. To joj je otpusno pismo bilo dokaz da se može udati za drugoga (Pnz 24,1). U sučeljavanju s Isusom, farizeji su očito bili u krivu kada su rekli da im je Mojsije *naredio* da muškarac svojoj ženi s kojom se razvodi napiše otpusno pismo. Isus je rekao da im je Mojsije samo *dozvolio* to učiniti, a ne da to čine iz bilo kojeg razloga, kakav je bio običaj u to vrijeme (Mt 19,3.7-8).

Isus je zabranio razvod jer je suprotan Božjoj volji i riječi (Mt 19,5-6; Mk 10,69). Apostol Pavao to snažno ističe: „A oženjenima zapovijedam, ne ja, nego Gospodin: žena neka se od muža ne rastavlja - ako se ipak rastavi, neka ostane neudana ili neka se s mužem pomiri - i muž neka ne otpušta žene“ (1 Kor 7,10-11). Iako je Pavao vidio da se kršćani razvode, zapovjedio je da ostave otvorenom mogućnost pomirenja. Vjernicima je zabranio da prvi iniciraju brakorazvodni proces ukoliko je njihov partner nevjernik.

„Ostalima pak velim - ja, ne Gospodin: ima li koji brat ženu nevjernicu i ona privoli stanovati s njime, neka je ne otpušta. I žena koja ima muža nevjernika te on privoli stanovati s njome, neka ne otpušta muža. Ta muž nevjernik posvećen je ženom i žena nevjernica posvećena je bratom. Inače bi djeca vaša bila nečista, a ovako - sveta su. Ako li se nevjernik hoće rastaviti, neka se rastavi; brat ili sestra u takvim prilikama *nisu vezani*: ta na mir nas je pozvao Bog. Jer što znaš, ženo, hoćeš li spasiti muža? Ili što znaš, mužu, hoćeš li spasiti ženu?“ (1 Kor 7,12-16).

Ovime Pavao upućuje da kršćanin ne može zaustaviti nevjerničku stranu koja inzistira na razvodu.

Isus navodi bludništvo¹¹ kao jedinu iznimku za razvod braka: „A ja vam kažem: Tko god otpusti svoju ženu - osim zbog bludništva - navodi je na preljub i tko se god otpuštenom oženi, čini preljub“ (Mt 5,32; vidi i Mt 19,9). No, ovo je dopuštenje, a ne zapovijed.

Govoreći o nerazrješivosti braka Isus je istaknuo: “Tko otpusti svoju ženu pa se oženi drugom, čini prema prvoj preljub. I ako žena napusti svoga muža pa se uda za drugoga, čini preljub.” Neki tumači smatraju da je Isus u Evanđelju po Marku (10,11-12) i Luki (16,18) govorio o ljudima koji se razvode od supružnika kako bi ozakonili preljubnički odnos s drugom osobom. Takav je slučaj Heroda i Herodijade koji su se razveli od svojih supružnika da bi udovoljili svojoj požudi (Mk 6,14.29; Mt 14,1-12). U svjetlu biblijskog stajališta o braku, kao doživotnom, trajnom odnosu predanja (1 Kor 7,10-11), moramo ipak reći da i Isus i Pavao ističu da vjerni supružnik nije vezan za nevjernu stranu ukoliko nevjernik traži rastavu (1 Kor 7,12-16). Isus je znao kako postupati s ljudima koji su osjećali krivnju i neuspjeh (Lk 19,1-10; Iv 8,2-11; Iv 4,1-42). On nije umanjivao krivnju niti osuđivao, već je ponudio otkupljenje i pomoć.¹²

Brak i samaštvo su jednakovrijedne opcije. Brak je osoban izbor, a ne obveza. Stupi li tko u brak, dužan je biti vjeran i odan svome supružniku. Odluči li, međutim, ostati sam (ne udati se ili oženiti), tada je dužan suzdržati se od seksualnog sjedinjenja (Mt 19,3-9; Mt 19,10-12). Po svom vlastitom primjeru, Pavao smatra da je bolje ne stupati u brak ako netko želi služiti Gospodinu, iako je za to potreban poseban dar (1 Kor 7,7-9.32-35), sposobnost odolijevanja tjelesnim kušnjama. Kao što se vidi iz teksta, razlog za tu preporuku je taj što se oženjeni ili udana trude ugoditi svome supružniku, a slobodni se trude ugoditi Gospodinu (S. i Lj. Jambrek, 2007:77).

Ponovno stupanje u brak. Biblija jasno ističe da je poslije smrti jednoga od supružnika bračni partner slobodan ponovno stupiti u brak (Rim 7,2-3). Pavao

11 Bludništvo (grč. *porneia*) može uključivati ponavljajuće čine preljuba, ali obično podrazumijeva redovnu seksualnu nečistoću bilo koje vrste, i prije i nakon vjenčanja.

12 *Čikaška izjava o primjeni Biblije* u članku VII. donosi potvrdne izjave: Potvrđujemo da bi, s obzirom da je bit bračnog saveza doživotna obveza prema bračnom partneru, aktivnosti u odnosu na razoren brak trebale biti barem početno usmjerene na pomirenje partnera i obnovu braka. Potvrđujemo da Bog mrzi razvod, bez obzira na motive. Potvrđujemo da, iako Bog mrzi razvod, odvajanje je u grešnom svijetu ponekad preporučeno i razvod je ponekad neizbježan. Potvrđujemo da Bog oprašta grešnicima koji se kaju, čak i onima koji su sagriješili razvodom svoga braka. Potvrđujemo da lokalna crkva ima odgovornost disciplinirati one koji krše biblijske standarde za brak, suosjećajno obnoviti one koji se pokaju, i vjerno pružati Božju milost onima čiji su životi bili ranjeni bračnim raskidom.

savjetuje samcima i udovicama da ostanu sami ako mogu, a drugima savjetuje da se udaju (1 Kor 7,8-9), npr. mladim udovicama (1 Tim 5,10-14), ali "samo u Gospodinu" (1 Kor 7,39).

Puno je teže pitanje ponovnog stupanja razvedenih u brak. Protivnici stupanja razvedenih u brak citiraju Evanđelje po Marku (10,11,12), Evanđelje po Luki (16,18), te poslanice Rimljanima (7,3) i Prvu Korinćanima (7,10-11). Isusove i Pavlove tvrdnje oni tumače kao učenje da razvedeni žive u preljubu ako ponovno stupe u brak. Mnogi pastori u takvim slučajevima odbijaju vjenčati razvedenu osobu.

Drugi uzimaju izraz "osim zbog bludništva" (Mt 5,31-32 i 19,9) kao vodilju za dopuštanje razvoda. Ima i onih koji kažu da Pismo sadrži načela po kojima je brak razvedenih moguća opcija. To su biblijska načela praštanja i obnove. No, Isus je vrlo jasan po pitanju preljuba (Mt 5,27-28), a njegovo strogo stajalište o razvodu ističe biblijski ideal braka kao životnog predanja.

Mjesto razvedenih i ponovno vjenčanih u crkvi. U većini evandeoskih crkava članstvo je otvoreno za sve nanovo rođene vjernike, uključujući i one koji su se razveli i ponovo vjenčali prije iskustva novog rođenja. Apostol Pavao je naglasio da one obraćenike koji su u različitim položajima, poput obrezanih i robova, treba prihvatiti u stanju u kojemu su zatečeni u trenutku obraćenja (1 Kor 7,17-24). „Svatko u čemu je pozvan, braćo, u tome neka i ostane pred Bogom.“ Bog je prihvatio pogane u Kornelijevoj kući (Dj 10 i 11), a s obzirom na učestalost razvoda i ponovne ženidbe među Rimljanima u to vrijeme, vrlo je moguće da je takvih bilo i u Kornelijevoj kući.

Kao ud Kristova tijela svaki vjernik u crkvi može služiti darom Duha Svetoga na opću korist, jer ih u tu svrhu daruje Duh Sveti (Rim 12,6-8; 1 Kor 12,11; Ef 4,16), no u službi starješine i đakona može biti samo osoba koja zadovoljava biblijski uvjet da bude „muž jedne žene“ (1 Tim 3,2.12).¹³ Kandidat za starješinu ili đakona mora biti osoba koja živi vjerno u braku u kojem niti jedan od supružnika nije bio ranije razveden, osim ako se razvod dogodio prije obraćenja (2 Kor 5,17). Biblija postavlja specifične standarde za službu starješine i đakona (1 Tim 3,12; Tit 1,5-9). Zahtjev da je muž samo jedne žene u skladu je sa zahtjevom da ima dobro svjedočanstvo izvan crkve.

Pripreme za brak. Kršćani se trebaju pripremati za brak na temeljima Božje riječi, trebaju stupati u brak s kršćanima. Apostol Pavao jasno kaže da kršćani trebaju stupati u brak s kršćanima, ili "u Gospodinu" (1 Kor 7,39), i otvoreno je pro-

13 Neki smatraju da se ova izjava odnosi na mnogoženstvo. No, sudeći prema povijesnim izvorima, mnogoženstvo u to vrijeme nije bila česta praksa, dok su razvodi i ponovne ženidbe bili izrazito česti među poganima i Židovima.

tiv sjedinjavanja vjernika s nevjernikom pod istim jarmom (2 Kor 6,14).¹⁴ Toliko je izričit da tu vezu uspoređuje sa svjetlom i tamom. Budući da se ipak događa da kršćani ulaze u jaram, odnosno žene se i udaju s nevjernicima, Bog nudi rješenje za one koji zaobilaze njegov zakon ne tražeći od njih da napuste nevjerničku stranu. U braku s nevjernikom, vjernik je dužan više se pokoravati Bogu negoli svom nevjernom supružniku (Mt 10,37; Lk 9,59-62), to jest, biti odaniji Bogu i odgajati djecu prema Božjim standardima (2 Tim 1,5; 3,14-15), pokušavajući ujedno zadržati nevjernika za Boga (1 Kor 7,12-16; 1 Pt 3,1-12) (S. i Lj. Jambrek, 2007:76).

Uloge muža i žene u braku i obitelji. Stupanjem u brak muž i žena postaju jedno. Trebaju se jednako zalagati za uzdizanje supružnika kao za vlastitu izgradnju u Gospodinu. Uloge muža i žene mogu biti shvaćene promatranjem odnosa između Isusa i Crkve. Muž i žena se nadopunjavaju svojim ulogama i u braku i u obitelji.

Muž je onaj koji u braku i obitelji pruža sigurnost (Ef 5,25), on je vođa¹⁵ (1 Kor 11,3), pribavlja sve za življenje (1 Tim 5,8), primjer je Božjeg srca (Mt 6,14-15; Mk 16,17-18; 10,44), zaštitnik je (1 Kor 7,3-5), primjer je Božje suverenosti (2 Kor 10,5-6) te je zastupnik i borac (Jak 5,16). *Čikaška izjava o primjeni Biblije* ističe „da je muškarac kao glava sluga – vođa svoje žene u ljubavi prema bračnom uzorku koji je odredio Bog, i da je žena kao pomagač u podložnom prijateljstvu puni partner sa svojim mužem“ (CSBA, VI).

Žena pruža mužu podršku (1 Pt 3,1-2), pomoćnica mu je (Izr 31,10-12), starateljica (Izr 31,13-27), odraz Božje ljubavi (Iv 13,35), sljediteljica (1 Pt 3,4-6), odraz je Božje kreativnosti (Tit 2,3-5) i zastupnica (Ef 6,18).

Odgoj i briga za djecu u obitelji. U posljednje vrijeme mnoge obitelji u Hrvatskoj nastoje brigu i odgovornost za odgoj svoje djece prebaciti na državne i/

14 Izraz kršćanin je tijekom povijesti izgubio ono izvorno značenje Kristova učenika ili nasljedovatelja. Izraz apostola Pavla “u Gospodinu” je puno primjereniji. Menonitska vjeroispovijest iz 1617. godine to izvrsno sažima: “Kao što Krist prihvaća kao svoju nevjestu i ud svojega Tijela jedino one koji su ujedinjeni s njim u vjeri, tako i vjernici ne smiju dati svoja tijela koja su posvećena i podložena Bogu, kao članovi Krista i hramovi Duha Svetoga te se ujediniti u braku s neobnovljenom osobom, i biti nejednako ujarmljeni s nevjernikom, koji nije poznat crkvi po vjeri i kršćanskom krštenju, kao brat ili sestra, u zajedništvu znajući da je krštenje prvi kršćanski obred nakon kojega slijede svi ostali obredi (Ef 5,30; Gal 3,26). Westminstero vjeroispovijedanje iz 1647./8. godine, koje ima snažan utjecaj na evandeosko kršćanstvo u svijetu i u Hrvatskoj, ističe da je dužnost “kršćana da u brak stupaju samo u Gospodinu; stoga se oni koji doista ispovijedaju istinsku reformiranu vjeru ne smiju ženiti za nevjernike, papiste (rimokatolike) ili druge idolopoklonike; jer vjernici se ne smiju ujarmljivati brakom s pokvarenim ljudima, ili onima koji zastupaju prokleta krivovjerja (XXIV,3).

15 U Bibliji su vođe u domu i društvu uglavnom bili muškarci, no ima i iznimaka: Debora je bila sutkinja (Suci 4-5); Lidija je bila trgovkinja (Dj 16,14); Priscila i Akvila su zajedno poučavali (Dj 18,18) u svom domu u kojem se sastajala crkva (Rim 16,3-5; 1 Kor 16,19). Tu je i pjesma o vrsnoj ženi u Izrekama koja je bila kreativna i imala poslovne sposobnosti (Izr 31,16-20).

ili crkvene obrazovne institucije. Iako i crkvene i državne institucije pokušavaju obavljati tu vrlo značajnu odgojno-obrazovnu zadaću, ne uspijeva im, a sukladno Svetome pismu neće im ni uz najbolju volju i zalaganje uspijevati, jer taj je zadatak Bog dao roditeljima i izvršava se unutar obitelji. Evangeoski kršćani širom svijeta su to učenje Svetoga pisma prihvatili i u *Čikaškoj izjavi o primjeni Biblije* potvrdili „da je disciplina i odgoj djece u ljubavi dužnost roditelja koju im daje Bog, i da je poslušnost roditeljima dužnost koju Bog daje djeci“ (CSBA, VI). Crkva pak ima odgovornost njegovati obitelj.

Kvalitetan brak daje solidne temelje za kvalitetnu obitelj. Iz braka utemeljenoga na Riječi Božjoj može proizaći obitelj koja će štovati Boga i živjeti po njegovim standardima. Roditelji trebaju s ljubavlju poučavati i odgajati svoju djecu, prema Riječi Božjoj:

„Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom! Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na dovratnicima kuće svoje i na vratima svojim!“ (Pnz 6,4-9).

Poučavanje i odgajanje (Izr 13,24) u Božjoj riječi treba biti na dobrobit obitelji i naroda (Pnz 6,2-3.24-25). Djecu treba odgajati, disciplinirati i poučavati u vjeri i poznavanju Svetoga pisma kako bi se mogli emocionalno odvojiti od roditelja, i kako bi se samostalno odlučili za prihvaćanje vjere u Isusa Krista i ostvarivanje odnosa s njim (Post 2,24). Djecu treba poučiti da poštuju oca i majku (Pnz 5,16).

Isus je odrastao u domu u kojemu se njegovao odnos između roditelja i djece u skladu s onim što se u Starom zavjetu očekivalo od obitelji. Njegovi su mu roditelji uspješno prenijeli vjeru: religiozni su vođe bili zadivljeni njegovim znanjem (Lk 2,47). Isus se odvaja od svojih roditelja (Mk 3,31) i iskazuje im poštovanje (Lk 2,51).

Bog je roditeljima dao autoritet nad djecom koji uključuje odgoj u vjeri i duhovnu zaštitu. Roditeljski autoritet nije ni apsolutan ni trajan. Utemeljen je u Riječi Božjoj i njoj je podložan. Roditelji imaju po Bogu uspostavljeni autoritet nad djecom sve do stupanja u brak njihova sina ili kćeri. Stupanjem u brak sin preuzima od Boga autoritet za svoj brak i obitelj; kćer pak prihvaća autoritet svoga muža.

Odnos roditelja prema djeci i djece prema roditeljima. Djeca su neprocjenjivi dar Božji. Darovani su roditeljima da ih vole, cijene i poštuju, odgajaju, brinu se za njih. Bog je djeci namijenio i odgovornost da cijene i poštuju svoje roditelje, brinu se za njih, slušaju ih i budu im poslušni (Ef 6,1-3). Roditelji, posebice očevi, imaju Bogom danu odgovornost voljeti svoju djecu, vlastitim primjerom im pokazivati zrelo kršćansko ponašanje, brinuti se za njihove potrebe, poučavati ih

i “odgajati stegom i opomenom Gospodnjom” (Ef 6,4). Kralj Salomon je rekao: “Poslušaj, sine moj, pouku oca svoga i ne odbacuj naputka svoje majke! Jer će ti biti ljupki vijenac na glavi i ogrlica oko tvoga vrata” (Izr 1,8-9). Zatim: “Slušajte, djeco, pouku očevu i pazite kako biste spoznali mudrost, jer dobar vam nauk dajem: ne prezrite moga naputka. I ja sam bio sin u svoga oca i nježan jedinac u svoje matere; i mene je on učio i govorio mi: ‘Zadrži moje riječi u svojem srcu, poštuju moje zapovijedi i živjet ćeš. Steci mudrost, steci razbor, ne smeći ih s uma i ne odstupi od riječi mojih usta. Ne ostavljaj je i čuvat će te; ljubi je i obranit će te” (Izr 4,1-6).

Roditelji trebaju provoditi vrijeme sa svojom djecom. Djeca će uvijek naći vremena za roditelje, a roditelji bi trebali u svakome danu odvojiti vrijeme da saslušaju djecu i porazgovaraju s njima o svemu o čemu djeca hoće razgovarati. Slušanje djece otvara vrata za djelotvornu pouku u Riječi Božjoj.

Kršćani trebaju naučiti održavati zdravu ravnotežu između osobnih, radnih i prijateljskih obveza i obitelji. Nije dobro zanemarivati obitelj u korist posla. Služenje u obitelji treba biti ispred služenja u crkvi. Zapostavljanje obitelji upućivat će djecu da ne mare za Boga ni za crkvu jer to, mogli bi zaključiti, odvlači njihove roditelje od njih (S. i Lj. Jambrek, 2005).

Očevi kao pastiri kućne crkve trebaju paziti da obitelj ide Božjim putem; ukazivati na područja u kojima je popravljavanje potrebno te pomiješati ukore i poticaje zajedno s ljubavlju i ohrabrenjem. Dužni su pribaviti sve što je potrebno za zajednički život i pobožnost, jer “*ako se tko za svoje, osobito za ukućane, ne brine, zanijekao je vjeru; gori je od nevjernika*” (1 Tim 5,8). Otac bi trebao koristiti svakodnevnu priliku da uputi svoju djecu u riječ Božju (Pnz 6,6-9), uspostaviti vrijeme poučavanja svoje djece (Izr 4,1-2), okupljati obitelj za molitvu, slavljenje i obožavanje Boga te zajedničko proučavanje Biblije. Cilj roditelja je da poučavanjem i utvrđivanjem u Božjoj riječi pomognu svakom djetetu da dođe do spasenja i punine Duha.

Stav evandeoskih kršćana o seksualnoj nemoralnosti

Treba istaknuti da Biblija i na njoj ukorijenjeno kršćanstvo osuđuju svaku seksualnu nemoralnost. Ako je brak osnovna jedinica društva, a stabilnost društva ovisi o stabilnosti braka i obitelji, tada se mora naglasiti da svaki spolni grijeh potkopava temelj obiteljskog života i jedinstvo bračnog odnosa. To je ozbiljna stvar i, iako su zbog Kristove milostive naravi takvi grijesi oprostivi (Mt 21,31-32; Lk 7,36-50; Iv 4,1-42; 8,2-11), za njih nema opravdanja niti se njihova šteta može nadoknaditi. Opraštanjem Bog nudi novi početak, iako strašne posljedice često ostavljaju neizbrisiv trag u životu prekršenoga bračnog saveza koji je podrazumijevao obostranu vjernost supružnika. U 2 Sam 12-19 vidimo strašne posljedice

Davidova preljuba. Kao kršćani pozvani smo pomagati svima da pokušaju živjeti prema Božjim zapovijedima, pa tako i onima koji upadnu u grijeh preljuba ili pak postanu žrtve bračne nevjere (Gal 6,1). Kao i u svakom drugom području kršćanskog življenja, kršćanin treba odolijevati kušnjama, pa tako i onima seksualne naravi, te paziti da ne upadne u naviku opetovanoga grijeha (1 Kor 5,1-13; 6,12-20).

Stav prema seksualnim odnosima prije braka i izvan braka. Seksualni odnos je Božji dar koji je namijenjen mužu i ženi za uživanje i blagoslovljen je izričito unutar braka. Bračnu postelju treba čuvati neokaljanom (Heb 13,4), a muškarci i žene stvoreni su i pozvani da se suzdrže seksualnih odnosa prije braka i izvan braka. Ljudska seksualnost utječe na čovjekov odnos prema Bogu, na njega samoga i na druge ljude. Seks prije i izvan braka je grijeh koji zagađuje osobu i odvaja je od Boga. Taj grijeh uništava čovjekov odnos s Bogom i daje mjesta đavlu da krade blagoslove koje mu je Bog namijenio. Zatim postoji velika mogućnost dobivanja spolno prenosivih bolesti koje onda mogu imati trajni utjecaj i posljedice na život bračnog partnera i na življenje cijele obitelji (Jambrek, 2007).

Seks prije braka ima utjecaj na odnose s drugim osobama. Prvo, seks izvan braka uništava odnose osoba koje su u njega uključene. Ovdje se radi o pitanju povjerenja. Ako mladić i djevojka nedovoljno cijene seksualni odnos te ne žele čekati na bračni zavjet, kako će onda u braku imati povjerenje jedno u drugo? Povjerenje i poštovanje jednog prema drugome gradi se nadvladavanjem napasti i samokontrolom. Drugo, ako osoba ne unosi seksualnu čistoću u brak, prijašnja seksualna iskustva imaju velik negativan utjecaj na njegov ili njezin odnos u braku. Uvijek se u mislima uspoređuju seksualni partneri. Unosi se sumnja da intimnost i moralna čistoća drugoj osobi nije bila dovoljno važna. Treće, seksualni grijeh odvaja kršćanina ne samo od Boga već i od ljudi koji pomno prate njegov život. Grijeh je nemoguće sakriti, on postaje nevidljiva zapreka u odnosima vjernika i velika prepreka u naviještanju evanđelja onima koji ne vjeruju Bogu (Jambrek, 2007).

Seks može služiti na slavu Božju i upotpunjenje njegove slike u čovjeku, ali može i pokvariti čovjeka i biti sredstvo grijeha koji će učiniti veliku štetu čovjeku i njegovim bližnjima (1 Kor 6,19-20). Biblija svaki seksualni odnos prije braka naziva grijehom, uključujući i zajedničko življenje i seksualni odnos mladića i djevojke koji žele stupiti u brak, ali još nisu u njemu. Evanđeoski brak je pravovaljan onda kad mladić i djevojka pred Bogom i Crkvom sklope bračni savez. Sve one devijantne zajednice osoba, poput tzv. divljeg braka, izvanbračne zajednice, istospolne zajednice, i dr., Sveto pismo smatra grješnima i protivnima Božjem Zakonu. Božja kazna obuhvatit će kako te osobe tako i crkve i države koje ih toleriraju, potiču i ozakonjuju (usp. Post 19,1-22).

Stav prema homoseksualnosti i tzv. istospolnim brakovima. Bog je odredio da se seks prakticira u kontekstu monogamnog heteroseksualnog odnosa (Post

1,27-28; 2,24; Izl 20,14.17; Heb 13,4). Biblija jasno i snažno govori protiv homoseksualnih praksi. Stari je zavjet homoseksualnost smatrao smrtnim grijehom (Lev 18,21-25.29) a Novi zavjet je tretira kao osnovu za isključenje iz crkve (ekskomunikaciju) (1 Kor 5). Apostol Pavao je izjavio da nijedan homoseksualac neće baštiniti kraljevstva Božjega, no tomu dodaje da su neki takvi bili, ali ih je Bog oslobodio od homoseksualnosti jednako kao i kradljivce od poriva za krađom, pijanice od alkohola, bludnike od bluda, itd. (1 Kor 6,9-11). Homoseksualne su prakse nazvane protunaravnima, nečistima, sramotnima, nedoličnima, perverzima i gadostima (usp. Rim 1,24-27; Ez 16,50).

Norman Geisler (2005), najprihvaćeniji i najutjecajni etičar u svjetskom i hrvatskom evandeoskom kršćanstvu, ističe da postoje i snažni društveni argumenti kao dopuna jasnim biblijskim uputama protiv homoseksualnosti. Nijedno društvo, smatra, minulo ili sadašnje nikada nije dodijelilo jednak status za homoseksualce. Ne samo da je to psihološki i društveno opasno, već je postalo epidemiološka prijetnja životima milijuna ljudi. Stoga je neophodno da racionalna društva zaštite svoje građane od zaraznih utjecaja takvog seksualno devijantnog ponašanja. Evandeoski kršćani smatraju da kao kršćani trebaju ljubiti osobu (grešnika homoseksualca) iako mrze grijeh u kojem jesu (homoseksualnost). Crkve stoga potiču svoje vjernike da se istegnu u ljubavi kako bi homoseksualce zadobili za Krista koji ih ljubi, koji je umro za njih i koji ih može osloboditi homoseksualnosti.¹⁶

Takozvani homoseksualni ili istospolni brak nije biblijski utemeljen brak, već nedozvoljena seksualna veza, prebivanje u grijehu zbog kojega uključene osobe

16 *Čikaška izjava o primjeni Biblije* donosi u članku VIII. stav evandeoskih kršćana o seksualnim devijacijama. Citiramo ga u cijelosti: "Potvrđujemo da Sveto pismo otkriva Božje standarde za seksualne odnose, a odstupanje od njih je grješno. Potvrđujemo da je spolni odnos legitiman samo u heteroseksualnom bračnom odnosu. Potvrđujemo da Božja milost kroz Krista može izbaviti muškarce i žene od devijantnih seksualnih navika, heteroseksualnih ili homoseksualnih, i da crkva mora preuzeti odgovornost za vraćanje takvih članova u život koji slavi Boga. Potvrđujemo da Bog voli homoseksualce kao i druge grešnike, i da se osoba može oduprijeti homoseksualnim kušnjama u sili Krista za slavu njegove milosti, kao što se može oduprijeti i drugim kušnjama. Potvrđujemo da kršćani moraju biti suosjećajni, ljubazni, i opraštajući u službi Božje milosti onima čiji su životi bili ranjeni seksualnim devijacijama. Potvrđujemo da ljudsko ispunjenje ne ovisi o zadovoljavanju seksualnih nagona. Hedonizam i slične filozofije koje ohrabruju promiskuitetnu seksualnost krive su i vode u propast. Potvrđujemo da pornografija prijeti dobrobiti pojedinaca, obitelji i cijelim društvima, te da kršćani trebaju težiti obustavljanju proizvodnje i distribucije pornografije. Poričemo da homoseksualna praksa može ikada ugoditi Bogu. Poričemo da nasljednost, uvjeti u djetinjstvu ili ostali utjecaji okoline mogu biti izgovor za devijantno seksualno ponašanje. Poričemo da se seksualno zlostavljanje ili iskorištavanje djece općenito i pogotovo incestni odnosi mogu opravdati. Poričemo da je beznažno tražiti izbavljenje od homoseksualne prakse ili ostalih oblika seksualne devijacije. Poričemo da je liječenje seksualne devijacije potpomognuto osuđivanjem bez suosjećajnosti ili suosjećanjem bez istine iz Riječi, u pouzdanoj nadi."

neće baštiniti Božjega kraljevstva (1 Kor 6,9-11). Budući da to nije stvarni brak, slijedi da ni prekid takva grešnog odnosa nije pravi razvod. Važno je napomenuti da, kao što Bog oprašta grijehе onima koji mu ih kažu i za njih se pokaju, kao što Bog oslobađa od sila i veza homoseksualnosti one homoseksualce koji ga zatraže, kao što Bog daje novorođenje onima koji ga zazovu, tako i crkva treba oprostiti onima kojima je Bog oprostio te prihvatiti u zajedništvo Duha Svetoga one koje je Bog oslobodio sila grijehа i nanovo rodio u novi život.

Biblijsko-teološke smjernice za odgoj i jačanje braka i obitelji

Uspostaviti život na temeljima Božje riječi. Za svaku je obitelj, posebice kršćansku, važno da živi na temeljima Božje riječi i da djeluje uz pomoć te Riječi i Duha Svetoga. Stoga treba bračno i obiteljsko življenje pretvoriti u proces cjelovitog učenja iz Riječi Božje. Cilj obitelji je da svaka osoba ima dobar odnos s Bogom, jer to je preduvjet za dobar odnos s drugim članovima obitelji. Biblija ističe da su blagoslovljeni oni kojih je put neokaljan, koji hode po Zakonu Gospodnjem! “Blaženi oni koji čuvaju propise njegove, čitavim srcem njega traže; koji ne čine bezakonje, već hode putovima njegovim” (Ps 119,1-3). Sveto pismo kao Riječ Božja ima jasne upute i moćna rješenja za sve životne situacije i sva životna pitanja. Evanđelje je sila Božja na spasenje svakome koji vjeruje (Rim 1,16). Imajući u vidu cjelokupno Sveto pismo možemo sa sigurnošću reći da je evanđelje sila Božja za spasenje braka onih koji vjeruju te za spasenje obitelji onih koji vjeruju. Važno je brak i obitelj prožeti evanđeljem.

U tom procesu prožimanja braka i obitelji evanđeljem presudnu ulogu ima muž i otac obitelji. Njemu je Bog dao autoritet i zadatak da uspostavi prvo svoj život na Božjoj riječi a onda živote supruge i djece.

Uspostaviti biblijski autoritet u braku i obitelji. O autoritetu u braku i obitelji vodile su se i još uvijek se vode brojne rasprave, često žestoke, kako u društvu tako i u crkvi. U obiteljima se često krivo razumijeva Božji autoritet, a ponekad se i zamjenjuje za autoritet patrijarhalnog društva, po kojemu muž naređuje a žena i djeca bespogovorno izvršavaju njegove zapovijedi i prohtjeve. Ne ulazeći u procjenu tih rasprava i analizu definicija i tumačenja autoriteta, ovdje iznosim (svoje) razumijevanje biblijskog autoriteta u braku i obitelji.

Autoritet je dobivena vlast i moć. Božji autoritet je vlast i moć dobivena od Boga. Biblija ističe da je Bog glava Kristu, Krist je glava svakom čovjeku, muž je glava ženi, a roditelji imaju autoritet nad djecom (1 Kor 11,3; Ef 5,22). Ovim slijedom autoriteta primijenjenim na obitelj svaki bi kršćanin trebao s Božjim autoritetom upravljati svojom kućom. Ovo načelo vrijedi ako je osoba iznad, vjerna Bogu. Ukoliko nije tako, onda se treba pokoravati jedino u onome što je u skladu s Božjom riječi: “Treba se više pokoravati Bogu nego ljudima” (Dj 5,29). Ako je

muž nevjeran, žena uspostavlja autoritet izravno s Bogom i odgovorna je za odgoj djece i zaštitu doma.

Božji autoritet ovisi o Božjoj prisutnosti u vjernikovu životu te vjernikovo poslušnosti Božjoj riječi. Stoga se Božji autoritet očituje u životu vjernika, na njegovu radnom mjestu, u braku, u obitelji, a onda i u crkvi. Što podrazumijeva Božji autoritet?

Autoritet u braku i obitelji podrazumijeva: 1. odgovornost za uspostavljanje doma gdje će Bog prebivati; 2. odgovornost za blagoslov u domu; 3. odgovornost za naviještanje Riječi u domu i življenje po njoj u svim situacijama; 4. zaštitu doma molitvom od napada zloga; 5. odgoj djece u ozračju Božje riječi i 6. brigu za duhovne i materijalne potrebe.

Bog je mužu kao glavi obitelji dao autoritet nad ženom i u tom smislu žena treba biti podložna mužu. Konceptom suvremenoga demokratskog braka snažno je naglašena jednakost supružnika u svemu, pa i u autoritetu. Usvajanjem svjetovnih koncepata braka i obiteljskog življenja, evandeoski se kršćani izravno suprotstavljaju Božjoj riječi, tj. samome Bogu. Kršćani pak trebaju težiti uzajamnoj podložnosti u ljubavi kao idealu (Ef 5,21), istovremeno vjerujući da muž ima posebne vodeće odgovornosti od Boga (usp. Ef 5,21-32; Kol 3,18-19; i 1 Pt 3,1-7). Ima onih koji zagovaraju snažan autoritet muža (1 Kor 14,34-35; 1 Tim 2,11-14), no to ne znači diktaturu, već odgovorno vođenje obitelji u skladu s Božjim zapovijedima. S druge strane, Bog traži od žene da se pokorava mužu (Ef 5,24; Kol 3,19), i da ga poštuje (Ef 5,33). To ne znači da je Isus stavio ženu na niže mjesto, već joj, naprotiv, osigurava zaštitu (Lk 8,1-3; 10,38-42; Iv 4,7-30). Poticaj na uzajamnu podložnost (Ef 5,21) vrijedi za sve odnose u crkvi (Ef 5,25-6,10), pa tako i u kršćanskom braku (Ef 5,21-33). Tema o podložnosti u braku neopravdano je nepopularna, budući da Biblija govori o dobrovoljnoj podložnosti u ljubećem odnosu, a ne o nametanju vlastite volje (Ef 5,21-22.24; Kol 3,18; 1 Pt 3,1). Muž je glava koja ne upravlja svojevolarno, već slijedi nesebičan Kristov primjer (Ef 5,23.25.28-30; Fil 2,1-11; Kol 3,19; 1 Pt 3,7).

Uspostaviti obiteljske prioritete. Svi vjernici, a posebice starješine i pastori crkava, trebaju na temelju učenja Biblije uspostaviti prioritete u svom življenju. Isus je farizeju, učitelju Zakona na pitanje: "Učitelju, koja je zapovijed najveća u Zakonu?" odgovorio: "Ljubi Gospodina Boga svojega svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojim. To je najveća i prva zapovijed. Druga, ovoj slična: Ljubi svoga bližnjega kao sebe samoga. O tim dvjema zapovijedima visi sav Zakon i Proroci" (Mt 22,36-40). Isus je istaknuo da je ljubav i odnos prema Bogu na prvome mjestu, onda dolazi ljubav prema bližnjemu.

Evandeoski kršćani nastoje svoje prioritete u životu određivati prema važnosti u odnosu na vječnost. Prvi na ljestvici prioriteta kako pojedinca tako i bračne i obiteljske zajednice je odnos s Bogom. Drugi je odnos i zajedništvo sa supru-

gom. Čovjek je stvoren za zajedništvo. Nije dobro za čovjeka da bude sam, zato mu je Bog darovao ženu za zajedništvo i pomoć (usp. Post 2,18). Zatim ih je Bog blagoslovio i naredio: *“Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite!”* (Post 1,28). Stoga je obitelj na trećem mjestu prioriteta. Tek na četvrtom mjestu prioriteta je služenje u crkvi.¹⁷ U obitelji se svaki član uči funkcionirati u Božjem autoritetu. Stoga su pobožan, ozbiljan i blagoslovljen dom i pokorna djeca pokazatelj autoriteta i Božjeg prebivanja s vjernikom, koji bi trebao uspostaviti ljestvicu prioriteta kako slijedi: Bog, supruga, djeca, crkva, prijatelji i rodbina, društvo, itd.

Zaključak

Danas se kršćanska obitelj u Hrvatskoj nalazi u snažnom vrtlogu različitih utjecaja koji promoviraju obiteljsko življenje. U narodu je uvelike prisutna katolička tradicija i teologija. Među evanđeoskim kršćanima zamjetne su konzervativna evanđeoska teologija i praksa te sve više liberalne teološke, psihološke i humanističke teorije i prakse. Masmediji, koji su vrlo utjecajni na sve slojeve društva, neprikriveno promiču nebiblijske i nastrane načine življenja.

Život obitelji koje se izjašnjavaju evanđeoskim kršćanima u široj društvenoj zajednici zahtjeva kontinuirane duhovne napore i svakodnevno usklađivanje vjerovanja, življenja i djelovanja sa Svetim pismom. To zahtjeva opetovano prihvaćanje biblijskih standarda u svim područjima življenja i djelovanja. U braku i obitelji treba poticati na ljubav i dobra djela. Ako želimo svijetu pokazati primjer braka po biblijskim načelima i standardima, tada uza sve zahtjeve za pobožnim i svetim življenjem, vrijedi i poziv: *“Što god činite, činite od sveg srca kao Gospodinu, a ne ljudima, znajući da ćete od Gospodina primiti nagradu – baštinu!”* (Kol 3,23).

17 Služenje u obitelji je uvijek ispred služenja u crkvi. Štoviše, preduvjet je za izbor u starješinsku službu da kandidat za tu službu *“svojom kućom dobro upravlja i sinove drži u pokornosti sa svom ozbiljnošću - a ne zna li netko svojom kućom upravljati, kako će se brinuti za Crkvu Božju?”* (1 Tim 3,4-5). Dakle, svaki pastor treba dobro upravljati svojom kućom i imati dobro odgojenu djecu, jer obitelj treba funkcionirati kao kućna crkva (usp. Mt 18,20).

Literatura

- Anderson, Douglas (1997). Marriage, u: Trent C. Butler (ur.), *Holman Bible Dictionary*. Nashville: Holman Bible Publishers.
- Bartkowski, John P. (1997). Debating Patriarchy: Discursive Disputes over Spousal Authority among Evangelical Family Commentators. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 36 (3): 393-410.
- Brighton, Louis A. (2005). Where is the Holy Family Today?: Marriage a Holy Covenant before God – The Biblical Role of Man and Woman. *Concordia Journal*. July, 2005.
- Bromiley, Geoffrey W. (1980). *God and Marriage*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Chant, Ken (2002). *Kršćanski život*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- CSBA - *Chicago Statement on Biblical Application*. International Council on Biblical Inerrancy. http://library.dts.edu/Pages/TL/Special/ICBI_3.pdf, posjet 20. srpnja 2009.
- Crabb, Larry (2003). *Graditelj braka*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Deinhardt, C. L. i Janice Hirst (1996). Family Systems in the Kingdom of God: Christian Counsellors/Therapists as Mediators of a New Reality. *Didaskalia*, Fall 1996., 73-93.
- Geisler, Norman L. (2005). *Kršćanska etika*. Zagreb: Bogoslovni institut.
- Granberg, Lars I. i Jerry Root (2001). Theology of Marriage, u: Walter A. Elwell, *Evangelical Dictionary of Theology*. Grand Rapids: Baker Academic i Pater-noster.
- Jambrek, Stanko (2007). Seksualni odnosi prije i izvan braka, u: Stanko Jambrek (ur.), *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.
- Jambrek, Stanko i Ljubinka (2005). Pastir i njegova obitelj. *Duhovno vrelo*, 4, 2005., Zagreb.
- Jambrek, Stanko i Ljubinka (2007). Brak, u: Stanko Jambrek (ur.), *Leksikon evanđeoskoga kršćanstva*. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.
- Jensen, Lene Arnett (2006). Liberal and Conservative Conceptions of Family: A Cultural-Developmental Study. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 16 (4), 253-269.
- Miler-McLemore, Bonnie (2004). Thinking about Children: Christian Faith and Popular Psychology. *Family Ministry*, Vol. 18, No. 4, Winter 2004.
- Moynagh, M. (2007). Obitelj, u: Stanko Jambrek (ur.), *Leksikon evanđeoskoga*

kršćanstva. Zagreb: Bogoslovni institut i Prometej.

Parmach, Robert J. (2008). Christian Families, Educative Lenses, and Incarnational Roots. *Religious Education*, Vol 103, No. 1, January-February 2008.

Perkin, Hazel W. (2001). Marriage, Marriage Customs in Bible Times, u: Walter A. Elwell, *Evangelical Dictionary of Theology*. Grand Rapids: Baker Academic i Paternoster.

Rebić, Adalbert, Jerko Fučak i Bonaventura Duda (ur.) (1994). *Jeruzalemska Biblija: Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Westminstersko vjeroispovijedanje. Tordinci: Reformirani teološki institut, 2008.

Evangelical Christianity and the Family

Summary

Evangelical Christians in Croatia and elsewhere in the world attempt to apply the principles of the Holy Scriptures in their daily life, and their marriages and family lives are probably the most significant and most evident indicators of the success of that application. The first part of this article deals with the basics of biblical teaching on marriage and the family. In the second part, the stance of evangelical Christians is outlined on topics such as sexual immorality, especially regarding sexual intercourse before marriage and outside of marriage, as well as their attitude on homosexuality. In the last part of the article, the author offers biblical/theological guidelines for raising children and strengthening the family that include the establishment of living on the foundation of God's Word, the establishment of biblical authority in the marriage and family, as well as the establishment of family priorities.

Key words: *Evangelical Christians, Holy Scripture, gospel, family, marriage, divorce, sexual intercourse, authority.*